

УДК 342.9:502.3/.4

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУТУ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ – ПІДПРИЄМЦЯ У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ

**А.О. ОСКІРКО, аспірантка¹,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України**

У статті досліджуються теоретичні та практичні питання, пов'язані із інститутом адміністративної відповідальності фізичної особи – підприємця у сфері поводження з відходами.

Адміністративна відповідальність, теоретичні та практичні питання, поводження з відходами, удосконалення законодавства.

За сучасних умов підприємницька діяльність у сфері поводження з відходами потребує детального адміністративно-правового регулювання. Ефективність господарювання значною мірою залежить саме від обов'язкових правил, які діють у державному управлінні. Різноманіття відносин державного управління зумовлює і значну кількість різновидів суб'єктів, які є учасниками адміністративно-правових відносин взагалі й відносин адміністративної відповідальності зокрема. У зв'язку з цим виділяють загальний і спеціальний суб'єкти адміністративного правопорушення.

У науці адміністративного права окремі аспекти діяльності фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності досліджувалися такими вченими-правознавцями, як: В. Авер'янов, О. Андрійко, Д. Бахрах, І. Голосніченко, Р. Калюжний, Т. Коломоєць, В. Колпаков, О. Кузьменко, В. Курило, О. Світличний та ін., проте питання діяльності фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності у сфері поводження з відходами, ще не були предметом спеціальних досліджень. Звідси **метою** публікації є дослідження інституту адміністративної відповідальності фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності у сфері поводження з відходами.

Аналіз адміністративного кодексу, норми якого передбачають відповідальність у сфері поводження з відходами, дає підстави констатувати, що серед широкого кола статей, норми яких передбачають відповідальність у сфері поводження з відходами норми ст.ст. 82 та 82-8

¹ Науковий керівник – кандидат юридичних наук, доцент С.В. Слюсаренко

КУпАП, передбачають відповідальність фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності. Крім наведених вище статей адміністративного кодексу, якими передбачена відповідальність фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності у сфері поводження з відходами, як на нашу думку, суб'єктами правопорушення передбаченого ст. 164 КУпАП [1], може бути й фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності. Незважаючи на те, що ця стаття передбачає відповідальність за порушення порядку провадження господарської діяльності, проте, зважаючи на те, що адміністративне правопорушення передбачене ст. 164 КУпАП полягає у здійсненні діяльності, що містять ознаки підприємницької, тобто, така діяльність передбачає право на одержання ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності, вважаємо за необхідне дослідити цю статтю через призму адміністративної відповідальності фізичної особи – підприємця, діяльність якого пов'язана із сферою поводження з відходами.

Адміністративно-правовий статус фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності виникає з моменту державної реєстрації, отримання ліцензії для здійснення певного виду підприємницької діяльності.

Однак така діяльність пов'язана не тільки з проблемним питанням притягнення фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності до адміністративної відповідальності у сфері поводження з відходами, але й визнання його посадовою особою. З цього приводу у листі Міністерства юстиції України від 3 листопада 2006 р. № 22-48-548 [2] зазначається, що громадянин – суб'єкт підприємницької діяльності, може бути визнаний службовою особою (посадовою особою) лише тоді, коли у нього реально виникає можливість виконання вказаних вище обов'язків. А це можливо у випадку, коли такий громадянин на умовах трудового договору наймає працівників для сприяння йому у здійсненні підприємницької діяльності. За таких обставин він набуває організаційно-розпорядчих повноважень стосовно найманих працівників (право ставити перед ними певні завдання, визначати розмір заробітної плати, розпорядок робочого дня, застосовувати дисциплінарні стягнення тощо).

Водночас у вищезазначеному листі Міністерства юстиції України звертається увагу, що листи міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, органів господарського управління не є нормативно-правовими актами, вони мають лише роз'яснювальний, інформаційний характер і не встановлюють правових норм. Викладене в листі констатує про визначення суб'єкта підприємницької діяльності, як посадової або службової особи за наявності певних складових. Однією із таких складових є те, що суб'єкт підприємницької діяльності може бути визнаний службовою особою (посадовою особою) лише тоді, коли він здійснює свою діяльність з найманими працівниками, на умовах трудового договору має наймати працівників для сприяння йому у здійсненні

підприємницької діяльності та право ставити перед ними певні завдання, визначати розмір заробітної плати, розпорядок робочого дня, застосовувати дисциплінарні стягнення тощо. Тобто, визнання службовою особою (посадовою особою) суб'єкта підприємницької діяльності залежить від того, чи здійснює він свою діяльність з найманими працівниками на умовах трудового договору.

Проте таке роз'яснювання щодо визначення суб'єкта підприємницької діяльності посадовою або службовою особою не повною мірою враховує специфічність діяльності суб'єкта підприємницької діяльності (підприємця). Крім того, визначення підприємницької діяльності і відокремлення її від інших видів діяльності, що здійснюються своєю діяльністю у сфері поводження з відходами, має як теоретичне, так і суто практичне значення.

Враховуючи проблемні питання, пов'язані із юридичним статусом «фізична особа – підприємець», як зазначається у роз'ясненні Міністерства юстиції України «Статус фізичної особи – підприємця: проблеми застосування законодавства» від 14 січня 2011 р. [3] сам по собі статус фізичної особи – підприємця не впливає і жодним чином не обмежує будь-які правомочності особи, які випливають з її цивільної право-, та дієздатності.

Водночас, згідно із ч. 1 ст. 128 ГК України, громадянин визнається суб'єктом господарювання у разі здійснення ним підприємницької діяльності за умови державної реєстрації його як підприємця без статусу юридичної особи відповідно до ст. 58 ГК України [4].

Саме у господарських відносинах фізичні особи – підприємці беруть участь передусім як підприємці, а не як фізичні особи, та лише на підставі їх реєстрації і внесення відомостей про них до Єдиного державного реєстру юридичних та фізичних осіб – підприємців.

Статтею 51 ЦК України передбачено, що до підприємницької діяльності фізичних осіб застосовуються нормативно-правові акти, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб, якщо інше не встановлено законом або не впливає із суті відносин [5].

Неоднозначне тлумачення вказаної норми в науково-юридичній літературі і на практиці обумовлює появу суперечливих висновків, що безумовно впливає на її правозастосування, оскільки певним чином відбувається злиття правового статусу фізичної особи з правовим статусом юридичної особи, які за своєю правовою природою є різними.

По-перше, правоздатність індивідуального підприємця практично прирівнюється до правоздатності юридичних осіб – комерційних організацій. Він може мати права і обов'язки, необхідні для здійснення будь-яких видів діяльності, не заборонених законом, та щодо яких законом не передбачено обмежень (ст. 50 ЦК України). Зазначене прослідковується, зокрема, виходячи з положень ст. 91 ЦК України.

По-друге, до підприємницької діяльності фізичних осіб застосовуються норми як загального цивільного (Цивільний кодекс України), так і спеціального законодавства (Господарський кодекс України, Закони України: «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» [6], «Про державну підтримку малого підприємництва» [7], «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [8] тощо).

При цьому слід пам'ятати, що в господарському законодавстві «юридична особа» та «фізична особа – підприємець» охоплюються спільним поняттям «суб'єкт господарювання».

Отже, специфічні ознаки кожного суб'єкта адміністративного проступку повинні впливати із диспозиції відповідної статті адміністративного закону. Такими правопорушеннями з огляду на предмет дослідження, відповідно до КУпАП є порушення вимог щодо поводження з відходами під час їх збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, знешкодження, видалення або захоронення (ст. 82) та захоронення неперероблених (необроблених) побутових відходів (ст. 82-8).

Акцентуючи увагу на ознаках спеціального суб'єкта, ми маємо на увазі те, що такий суб'єкт наділений не тільки загальними властивостями всіх суб'єктів проступку, але й характеризується додатково особливими, лише йому властивими якостями.

Загальні положення щодо осіб, які можуть займатися підприємницькою діяльністю, містяться у ГК України та ЦК України. Так, за змістом ст. 50 ЦК України право на здійснення підприємницької діяльності, яку не заборонено законом, має фізична особа з повною цивільною дієздатністю. Обмеження права фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності встановлюються Конституцією України та законом. Фізична особа здійснює своє право на підприємницьку діяльність за умови її державної реєстрації в порядку, встановленому законом [5].

Тобто, громадянин, який бажає реалізувати своє конституційне право на підприємницьку діяльність, після проходження відповідних реєстраційних та інших передбачених законодавством процедур за жодних умов не втрачає і не змінює свого статусу фізичної особи, якого він набув з моменту народження, а лише набуває до нього нової ознаки – «підприємець».

Статус фізичної особи – підприємця – це юридичний статус, який засвідчує право особи на заняття підприємницькою діяльністю, а саме: самостійною, ініціативною, систематичною, на власний ризик господарською діяльністю, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

За змістом ч. 1 ст. 3 ГК України під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного

виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність. Відповідно до ст. 55 ГК України суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством. Згідно із п. 2 ч. 2 ст. 55 громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці.

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» [6] реєстрація фізичних осіб – підприємців проводиться державним реєстратором виключно у виконавчому комітеті міської ради міста обласного значення або у районній, районній у містах Києві та Севастополі державній адміністрації за місцезнаходженням юридичної особи або за місцем проживання фізичної особи – підприємця. Згідно із ст. 43 цього Закону, дата внесення до Єдиного державного реєстру запису про проведення державної реєстрації фізичної особи – підприємця є датою державної реєстрації фізичної особи – підприємця. У свою чергу фізична особа позбавляється статусу підприємця з дати внесення до Єдиного державного реєстру запису про державну реєстрацію припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця (ч. 3 ст. 46 Закону).

Загальне визначення фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності міститься у пп. 3.8.1 п. 3.8 ст. 3. Класифікації організаційно-правових форм господарювання ДК 002:2004, затвердженого наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28 травня 2004 р. № 97 [9], відповідно до якого підприємцем є фізична особа, яка є громадянином України, іноземним громадянином, особою без громадянства, що здійснює підприємницьку діяльність. Громадянин визнається суб'єктом господарювання у разі здійснення ним підприємницької діяльності за умови державної реєстрації його як підприємця без статусу юридичної особи. Громадянин-підприємець відповідає за своїми зобов'язаннями усім своїм майном, на яке відповідно до закону може бути звернено стягнення.

Стаття 164 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність, зокрема, за зайняття підприємницькою діяльністю без державної реєстрації. Якщо ж не буде доведено, що діяльність, яка проводилася, була саме підприємницькою, притягти особу до відповідальності за вищевказаною статтею неможливо. Тобто, у разі якщо такий суб'єкт здійснює діяльність з порушення вимог щодо поводження з відходами під час їх збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, знешкодження, видалення або захоронення, а також захоронення

неперероблених (необроблених) побутових відходів без державної реєстрації, або така діяльність припинена в силу ч. 3 ст. 46 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», з дати внесення до Єдиного державного реєстру запису про державну реєстрацію припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця. У такому разі суб'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст.ст. 82, 82-8 КУпАП, може бути тільки фізична особа, але не суб'єкт підприємницької діяльності.

Аналіз норм адміністративного кодексу свідчить проте те, що фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності під час здійснення господарської діяльності у сфері поводження з відходами може нести відповідальність не тільки за порушення вимог щодо поводження з відходами під час їх збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, знешкодження, видалення або захоронення (ст. 82) та за захоронення неперероблених (необроблених) побутових відходів (ст. 82-8), але й за провадження господарської діяльності без державної реєстрації як суб'єкта господарювання або без одержання ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню відповідно до закону, чи здійснення таких видів господарської діяльності з порушенням умов ліцензування, а так само без одержання дозволу, іншого документа дозвільного характеру, якщо його одержання передбачене законом (ст. 164).

Спеціальна ознака суб'єкта адміністративного проступку вказує на особливості правового становища фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності, який визнається учасником господарських відносин, і підлягає адміністративній відповідальності за порушення у сфері поводження з відходами за умови державної реєстрації і отримання ліцензії у сфері поводження з відходами та здійснення господарської (підприємницької) діяльності.

Для визнання фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності, суб'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого нормами ст.ст. 82, 82-8 та ст. 164 КУпАП, посадова особа уповноважена скласти протокол про адміністративний проступок, передбачений нормами цих статей, та зобов'язана одержати інформацію про засвідчення факту набуття або позбавлення статусу суб'єкта підприємницької діяльності підприємця та отримання або позбавлення ним ліцензії на провадження діяльності у сфері поводження з відходами.

Мається на увазі, що за порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності до суб'єктів господарювання (фізичної особи – підприємця) можуть бути застосовані уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування адміністративно-господарські санкції, тобто заходи організаційно-правового або майнового характеру, спрямовані на

припинення правопорушення суб'єкта господарювання та ліквідацію його наслідків, передбачених нормами ст. 239 ГК України.

Визначення підстав притягнення до адміністративної відповідальності фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності за порушення у сфері поводження з відходами має вагоме значення, оскільки усуває прогалини та уникнення колізій у правовому регулюванні адміністративної відповідальності.

Список літератури:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки від 7 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – Додаток № 51. – Ст. 1122.
2. Щодо надання офіційних роз'яснень законодавства : лист Міністерства юстиції України від 3 листопада 2006 р. № 22-48-548 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0548323-06>
3. Статус фізичної особи – підприємця: проблеми застосування законодавства : роз'яснення Міністерства юстиції України від 14 січня 2011 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0012323-11>
4. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18; № 19–20; № 21–22. – Ст. 144.
5. Цивільний кодекс України : Коментар / за заг. ред. Є.О. Харитонова, О.М. Калітенко. – Одеса : Юридична література, 2003. – 1080 с.
6. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців : Закон України від 15 травня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31–32. – Ст. 263.
7. Про державну підтримку малого підприємництва : Закон України від 15 травня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31–32. – Ст. 263.
8. Про ліцензування певних видів господарської діяльності : Закон України від 1 червня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 36. – Ст. 299.
9. Про затвердження національних стандартів України, державних класифікаторів України, національних змін до міждержавних стандартів, внесення зміни до наказу Держспоживстандарту України від 31 березня 2004 р. № 59 та скасування нормативних документів : наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28 травня 2004 р. № 97 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0097609-04>.

В статье исследуются теоретические и практические вопросы, связанные с институтом административной ответственности физического лица – предпринимателя в сфере обращения с отходами.

Административная ответственность, теоретические и практические вопросы, обращение с отходами, усовершенствование законодательства.

In the article theoretical and practical questions are investigated related to the institute of administrative responsibility of an individual - entrepreneur in the sphere of waste management.

Administrative responsibility, theoretical and practical questions, waste management, improvement of legislation.